

Художникът Стоян Илиев

РИСУВАНЕТО Е ТЕЖЪК ЗАНАЯТ, ТОЙ ИЗИСКВА МНОГО ТРУД И ЛИШЕНИЯ

- Всичко започва от нашето рождение, началото на живота ни е там - при корените ни. Няколко думи за твоето, сигурно е било трудно, но красиво детство.

- Аз съм селско дете. Близък съм, били сме мъртвородени, но лекарят е успял да ме спаси и така съм заживял на този свят. Когато попитали баща ми кого да спасят, той е пожелал това да е майка ми. Селото ни Здравец е наблизо до града - само на осем километра. А на четиригодишна възраст сме се преселили в селото на майка ми - Лиляк, а баща ми е от с. Тича, Котленско, той почина наскоро на 96 години.

- Най-силните ти впечатления от детството?

- Те са толкова много. Всичко, което тогава е граввало погледа и душата ми, най-добре може да се види в кинокартините на Рангел Вълчанов, с когото сме големи приятели. И живее наблизо. Тичах много из селските пространства и поглеждах с очи жадно всичко около мен. Затова и дядо ми казваше „фъртуната“. Като идехме на нивата в местността „Стайка“ и му се припушеше, се сещаше веднага за мен, хващаше ме за ръка и с благи думи нареждаше: фортуна, иди до селото да ми вземеш цигари. И аз хуквах, яхнал пръчка или слънчогледа тояга. Моят свят бе всичко, което се виждаше от баира. Първите ми най-силни впечатления са в мигове, когато зърнах за първи път и замаян гледах дълго звездното небе. Бях учуден от безкрайния звезден огън над мен и над цялата земя. И друго, силно усещах, което никога няма да забравя като 12-13-годишен във Варна. Приближавайки морето, изведнъж видях огромни вълни и седнах на брега от страх, че ще ме залее и грабне. В детството си имах много сънища с причудливи същества, зверове и чудна природа. Срещите с тях са вечни в съзнанието ми, изпълнени с възхита и страх. А те са всъщност плод на детското въображение. И много интересно е това, че по-късно, вече в друга по-зряла възраст, сънувах как летя. Това усещане е с нищо незаменимо - да летиш над нивите, над къщите, над баирите, да си високо над тях.

- Как се пренасяха тези видения и картини в творбите ти?

- Понеже бях много палав, тичках като диво животно. Ядох сладолед на нашето детство - белия сняг, вследствие на което заболях от тежка болест - почти туберкулоза. Застоях се в къщи и какво да правя по цял ден - разглеждах и четях книги и си драсках разни неща.

- Какво бе семейството ти, та е имало книги в дома ви?

- Баща ми беше свещеник. А нали знаеш - на село най-почитани и най-големи са кметът, даскалът и попът. В тия книги откривах непознати светове, за мен те бяха просто невероятни. Първият художник, с когото се запознах задочно, беше големият Стоян Венев, чиито рисунки бяха в някаква книга, заглавието не помня. После видях нещо от Щъркелов, но по-важно бе това, че със Стоян Венев се сблизихме и той често ми викаше: „Стоянчо, хайде да идем и пийнем по една ракийца“. Аз не пиех, но му правех компания, а той си пий-

ваше със салатка. Запомнил съм от него много силни карикатури от онова време на Тито, било е около 9 септември 1944 г. А върху един календар гледам веднъж снимка на някоя си Мария Луиза и питам баща ми коя е тя. А той ми вика: „Ами това е сестра му на царя, виж как си приличат по очите“.

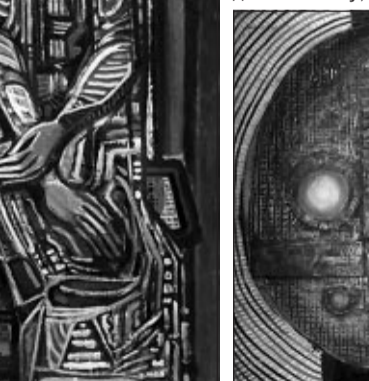
- Имал си влечение към рисуването, щом видяно от тези художници много те е впечатлило, така ли е?

- Духовността е впрочем нуждата у тебе, стремежът нещо да направиш. И като бях болен, стоя си у дома, музика няма, радиоапаратите бяха запечатани и гледах навън през прозореца как снегът прави света бял, как птиченцата пеят и пригласят на вятъра. И усещах, че ме завладява желанието нещо да нарисувам. Първо копирах икони, после рисунки от детски списания, особено от едно, което се казваше „Светулка“.

- Кога усети, че рисуването е велика магия, че нарисуването върху листа има образ и смисъл чрез боята, светлината и виждането на вътрешните ти очи, които диктуват движенията на ръката ти?

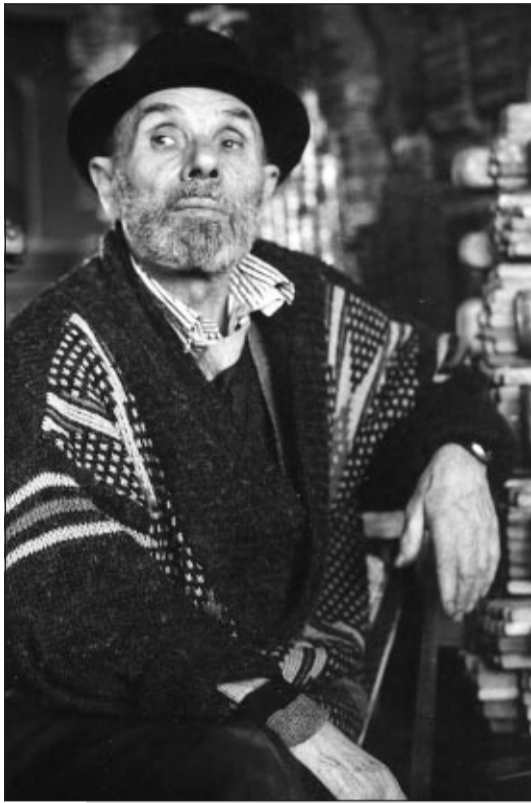
- Аз този момент го превъзможнах в това време. Като млад човек ме съблазняваха много неща. Изведнъж така се увлякох по музиката, че ми се струваше, че ще умра, без нея. Е, нали бях от музикално семейство, от бедната си заплата баща ми даваше някакви стотинки да вземам уроци. Тогава учех в Търговище. По-късно влязох в строителния техникум в Шумен, където продължих да ходя на уроци по музика.

След това станах техник из Добруджа, страшно бедняшко време - 1954 година. Омуртаг беше още село, когато отидох в него да работя. Там правехме водоснабдяването му,

където всъщност стана чудото. Не-обяснимо за мен самия усещах подтик отвътре към рисуване. Тогава започнах да си купувам хартия по цели топове. И понеже моят хазяин беше шеф на Нармаг, аз си ходех свободно по ресторантите и рисувах разни хора, в това число и майстора готвач с неговата бяла шапка. По никое време изведнъж на масата ми се появяваше тепсия, пълна с кебапчета, а някои ми даваха и пари и така спечелих първите си хонорари за изкуство.

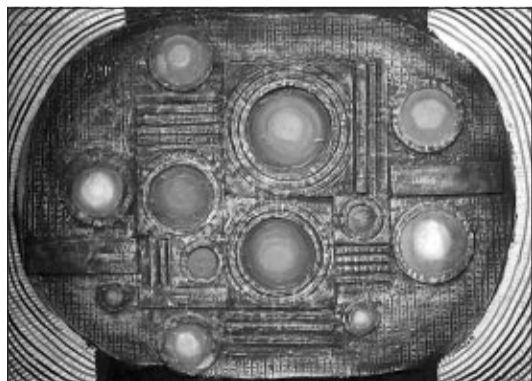
Тогава започнах да рисувам, и то много. В това време именно

се ориентирах към Художествената академия. Имаше един белогвардейски художник, рисуваше плакати, надписи и лозунги, който, виждайки мерака ми да стана художник, ме предупреди: „Внимавай, Стоянчо, заемаш се с много тежка, трудна задача!“

- В такъв случай кой беше най-тежкият момент за теб в началото на пътя ти към истинското изкуство?

- Тежко ми бе, когато кандидатствах в академията - трудно се влизаше, мъчеше ме безпаричие - няма средства за материали, за уроци при големи майстори. Спомням си, че тогава много ми помогна Петър Куцаров, брат на големия художник Стефан Куцаров. Живеех у тях и той бе част от живота ми. По-късно той много ми помогна и в академията. Тежко, много тежко ми беше когато кандидатствах, но аз бях невероятен оптимист, защото вярвах, че имам бъдеще. И то голямо - това бе порив на младостта ми. Но най-тежък бе периодът след като завърших академията. Девет години живях в пълна мизерия в София. Не исках да се върна в провинцията, защото знаех, че ще

споделя съдбата на свои колеги - ще се изгубя там като художник.

- Ти си завършил строителен техникум, прилагал си тази професия, между другото си и рисувал. Кое предопредели пътя ти към изкуството?

- Най-просто да ти кажа - страхотно скучно ми беше да съм чиновник. А мен ме влечеше някакво вътрешно чувство към друг непознат свят. По едно време работех в Търговище пак като техник, където началник ми беше един архитект. Веднъж ме заговори

- гледам те, казва, че рисуваеш, искаш ли да видиш работи на един от най-големите ни художници, аз съм негов зет? Искам - нетърпеливо му отвърнах. И аз си мечтаех да стана художник. И ме заведе в една къща, цялата пълна с много хубави рисунки, малки и големи акварели. Това се случи през 1955 година. Питам го кой е този голям художник, а той ми сочи автопортрета му - Никола Маринов. Той е завършил,

нещо особено в характера му и в нарисуването от него.

- Иначе няма да казват - „Ето това е Стоян Илиев, нали“?

- Не мога да се гледам отстранно и да говоря за себе си оценъчно. Но сигурно си прав. А това е максима за твореца на всеки вид изкуство.

- А какво ще кажеш за различията в спецификите, в стиловете на художниците, а и на творците изобщо?

- Противно ми е противопоставянето им. Да вземем Дали и Пикасо например. Два съвсем

Стоян Илиев е роден на 13 декември 1934 година в с. Здравец, Търговишко. През 1958 г. е приет в Художествената академия - София.

Учи скулптура при проф. Любомир Далчев. Завършва живопис при проф. Дечко Узунев.

От 1965 година участва активно в националния художествен живот. Освен живопис работи и в областта на декоративното монументално изкуство и илюстрацията. Негови живописни творби са взели участие в много изложби у нас и в чужбина, притежание са на галерии в редица големи градове на България. Много от тях са получавали награди в национални и международни изложби. Стотици произведения на Стоян Илиев има в различни частни колекции в цялата страна, а също така и в много страни по света.

От ляво на дясно: Светлин Русев, Дечко Узунев, Стоян Илиев, Бисера Прахова при откриването на първата му самостоятелна изложба

казва, в Италия и в момента е професор в София. Това е едно запознанство, което сигурно е променило мисленето ми.

- Ще те върна към ония багри от детството ти. Те ли запалиха душата ти и определиха собствения ти свят на художник, който е много специфичен, характерен за теб?

- Аз съм отраснал с баба ми, с майка ми и с техните шарени черги с изгриващи и преливащи се цветове, които ме караха да гледам ненаситно. Освен това аз съм отраснал в черквата, бях дете на свещеника и на попадията. Омайвах ме големите, а и по-малките икони на светци, които ми внушаваха мир и величие. С тънките черти на характерите си. Великолепни бяха тия светове. И те са ме пленили вероятно, повлияли са ми силно и вече не е било възможно да ги забравя. Това са двата корена на творчеството за мен, двата определящи стимула по пътя на изкуството. А световната култура идва по-късно по този твой път. Като видях за първи път работи на Пикасо, си рекох - какъв е тоя? И сам си отговорих - той е истински егоцентрик. А всъщност всеки творец е егоцентрик, защото така той оценява.

- Защо сам се наричаш нестандартен художник?

- Мисля, че всеки изявен художник е нестандартен. Това значи, че у него и в творбите му има нещо специфично, негово си,

различни свята и стилове, но и двамата са велики. Друг е въпросът на кой кого повече попада и каква оценка дава за единия и за другия. Тук най-важното е да се осъзнае и да се знае, че у всеки творец, а и у всеки човек има някакъв генетичен код, който определя тези неща, за които си говорим сега ние с теб.

- Творецът прави много от нещата си инстинктивно, несъзнателно. А идва ли момент на осъзнаване на изкуството?

- Идва, разбира се. И в основата му е пак инстинктът.

- И тук ми идва наум един много интересен въпрос, който и мен много често ме занимава. А той е - това осъзнаване не води ли до елементаризиране на изкуството, защото вече започваш да създаваш свои образци, свои стандарти?

- Точно така. Поради това има и различни интерпретации за оценката на даден творец - по цикли, по време, по това завършен ли е той, или е в непрестанно развитие, колко е свършен...

- А какво мислиш по въпроса за завършената или незавършената картина, отделна творба?

- Една картина никога не може да е завършена. В противен случай нейният създател е мъртъв. Тя продължава да живее, а с нея живее и той.

(Продължава на стр. 23)